

ТРАВНЕВІ СТУДІЇ – JUNIOR. УКРАЇНЦІ ЗІ СВІТОВИМИ ІМЕНАМИ

Солощенко Владислав

Комунальний заклад «Жмеринський ліцей № 3»

Вчитель: Капелюх Юлія Віталіївна

ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ: ВІД ВЕЛИКОРОСА ДО САМОСТІЙНИКА

Ключові слова: *гетьман, Українська держава, самостійник, українізація.*

Keywords: *hetman, Ukrainian state, independent, Ukrainization.*

Павло Петрович Скоропадський – гетьман Української Держави, командувач 1-го Українського корпусу, непересічна особистість, яка своєю державницькою позицією викликає неабияке захоплення в одних і гостру критику в інших. Павло Петрович – постать унікальна: шляхетного походження, талановитий військовий, за спогадами очевидців, людина слова, ідеолог «легкої» українізації, яка мала на меті відмову від колишнього курсу русифікації освіти та культури. Саме в цьому питанні він став для великоросів ненависним «мазепинцем». Скоропадський на початку ХХ ст. став натхненником ідеї відродження Запорізької Січі, про що свідчать його фінансова підтримка Вільного Козацтва на чолі з наказним гетьманом Іваном Полтавцем-Остряницею та формування з нащадків колишньої козацької старшини окремих військових підрозділів.

Гетьман Скоропадський як історичний діяч і державник бажав бачити Україну великою державою, фактичним гегемоном Східної Європи, і навіть після оприлюднення грамоти про федерацію з небільшовицькою росією провідну роль у ній відводив Україні. Остаточна зміна поглядів Гетьмана на користь самостійної держави відбулася вже в еміграції, коли він остаточно відкинув ідею союзу з росією, і очолюючи Український союз хліборобів-державників, виступив під самостійницьким гаслом: «Одна, єдина, соборна, самостійна Україна». Докладніше він сказав про це у спогадах: «Великороси кажуть: “Ніякої України не буде”, а я кажу: “Що б там не сталося, Україна в тій чи іншій формі буде. Не змусиш ріку повернути назад, так само й з народом, його не змусиш відмовитися від своїх ідеалів”» [3, с. 16].

І чим більше дізнаєшся про Гетьмана, тим гостріше постає питання: чи дійсно Павло Скоропадський був «українцем» до еміграції та чи міг він через свої федеративні ідеї перетворити Україну на величну державу, чи, навпаки, нав'язати Переяслав 2.0: покласти так звану «Малоросію» до ніг «імператорської величності» (за словами білогвардійських симпатиків).

Майбутній керманіч народився 15 травня 1873 р. в місті Вісбаден у родині офіцера армії російської імперії Петра Скоропадського. Першою іноземною мовою, опанованою майбутнім гетьманом, була німецька. Освіту Павло здобув у Стародубі, а в 1886 р. розпочав навчання в Пажеському корпусі. Далі він був призначений у Кавалергардський полк, де раніше служив його батько. Тут проходив службу майбутній лідер Фінляндії Карл Густав Маннергейм, з яким у Павла склалися дуже теплі стосунки. 1904 р. Скоропадський був нагороджений орде-

ном Святої Анни III ступеня та золотою георгіївською зброєю. У травні 1905 р. Скоропадського призначили на посаду ад'ютанта генерала Миколи Ліневича, командувача військами на Далекому Сході. На цій посаді він пробув до 7 листопада, доки не був підвищений до командира 20-го драгунського полку зі збереженням повноважень ад'ютанта. Цікавий факт: у 1909 р. під час святкування 200-річчя перемоги у Полтавській битві цар Микола II забажав надати Павлу Петровичу символічне звання «гетьмана». З початком Першої світової війни його було спрямовано на фронт, і вже 6 серпня 1914 р. його кінний полк відзначився в бою під Краупішкеном, за що був нагороджений орденом святого Георгія IV ступеня [1, с. 13].

З початком Лютневої революції Скоропадський не підтримав ідею Л. Корнілова щодо українізації військ, оскільки вважав, що вона зруйнує єдність війська. Проте лише за рік він пройшов шлях від офіцера, який вірою й правдою служив царю, до прибічника українофілів. Виконуючи наказ Корнілова, він українізував війська на території України. П. Скоропадський виявився єдиним спроможним придушити збройне повстання більшовички Євгенії Бош під Жмеринкою, про що згадував так: «Після приїзду на станцію Деражня я дізнався, що 2-й Гвардійський корпус, пройшовши з фронту Подільську губернію під проводом агітаторки Бош, весь зосередився біля Жмеринки і що ходять чутки про те, що він збирається йти на Київ. Я мимоволі задумався над становищем, коли навіть нікому стало захищати Київ від більшовиків, і прийшов до висновку, що я до Криленка на фронт не піду, а рушу енергійно на Київ з тим, щоб бути в змозі перепинити доступ 2-му Гвардійському корпусу в місто» [3, с. 62].

Обрання Скоропадського у жовтні 1917 р. отаманом Вільного козацтва, критика з його боку влади через залучення М. Грушевським на головні державні посади людей, позбавлених необхідної підготовки у розвитку армії, – все це спонукало лідерів УЦР обмежувати вплив Скоропадського. Але вже 29 квітня 1918 р. на хліборобському конгресі в Києві, скликаному з метою отримати відповідь від УЦР щодо земельного питання, делегати вдалися до державного перевороту і проголосили Скоропадського Гетьманом. УНР припинила своє існування, і замість неї постала Українська Держава на чолі з Гетьманом, який отримав титулування «Ясновельможний Пан Гетьман Усієї України Павло Петрович Скоропадський» [2, с. 7].

Найперше, до чого вдався гетьман, – сформував уряд – Раду Міністрів, припинив впровадження усіх ініційованих УЦР реформ та надалі спирався переважно на заможне населення, маючи від них суттєву підтримку. Вже 2 травня 1918 р. першими владу Гетьмана де-юре визнали Німеччина й Австро-Угорщина. За кілька днів це також зробили Болгарія і Туреччина. Своїх представників прислали до Києва Данія, Персія, Греція, Норвегія, Швеція, Італія, Швейцарія. Всього Україну як незалежну державу визнали 30 країн. У цей час розпочалося активне культурне відродження: відкрито 150 українських гімназій, два університети, задекларовано поступовий перехід від російської до української мови. З іншого боку, гетьманський уряд розпустив Дивізію Січових Стрільців і частково – сірожупаників. Командувачем армії став Федір Келлер, який сприяв поверненню в українське військо царських порядків і ліквідував усі нововведення свого попередника – Олександра Рогози.

Поразка Центральних держав у Першій світовій війні, наступ більшовиків змусили П. Скоропадського шукати підтримки у країн Антанти, які підштовхували до федерації з небільшовицькою росією. Він оприлюднив грамоту про федерацію з «росією майбутнього», яка мала будуватися на демократичних засадах і де провідну роль повинна була відігравати Українська держава. Павло Петрович сподівався на підтримку народу, але українці не готові були до компромісів. У Білій Церкві активувалася Директорія, у Харкові 18 листопада 1918 р. розпочався виступ Чорних запорожців на чолі з П. Болбочаном. 14 грудня гетьман оголосив про своє зречення влади та виїхав до Німеччини [3, с. 320].

В еміграції П. Скоропадський разом з В. Липинським, Д. Дорошенком і С. Шеметом заснував Український союз хліборобів-державників, який мав на меті повернення в Україну гетьманської влади. Проте на початку 1930-х рр. між практиком Скоропадським і теоретиком Липинським виникли розбіжності щодо існування руху, через що «Союз» розколовся. Прибічники Гетьмана об'єдналися в «Союз гетьманців-державників». Завдяки зусиллям Скоропадського філії гетьманського руху з'являлися не лише в Австрії та Німеччині, а й у Чехословаччині, Франції, Канаді, США, на західноукраїнських землях. До того ж за ініціативи Павла Петровича у 1926 р. в Німеччині засновано Український науковий інститут при Берлінському університеті, що відіграв велику роль у розвитку української науки та культури.

Друга світова війна стала ще одним серйозним випробуванням для Скоропадського. Він, хоч і не підтримував нацизм, змушений був проявляти до нього лояльність. Водночас завжди відстоював перед офіційними колами Рейху й серед громадськості інтереси українців. Наприклад, коли угорські війська окупували в 1939 р. Карпатську Україну, Гетьман виступив в оборону її незалежності. За допомогою Павла Скоропадського звільнено з німецьких концтаборів Степана Бандеру, Андрія Мельника, Ярослава Стецька та ін. Але самого Гетьмана спіткала загибель – під час евакуації до американської зони окупації, потрапивши під бомбардування авіації союзниками залізничної станції «Платлінг», він був смертельно поранений. Помер Павло Скоропадський 26 квітня 1945 р. в лікарні монастиря Меттен.

Підсумовуючи, можна сказати, що останній Гетьман Української Держави – Павло Скоропадський – непересічна особистість, до якої можна ставитися по-різному, але не можна заперечувати, що то був визначний діяч, який допоміг Україні відновитися культурно. Попри прорахунки гетьманської влади, вісім місяців існування Української Держави стали періодом піднесення українського державотворення та культури. «Великорос» Скоропадський відчував себе українцем культурно, тяжів до української мови та культури, згадуючи: «Завдяки моїм дідові та батькові, родинним традиціям, Петрові Яковичу Дорошенку, Василеві Петровичу Горленку, Новицькому та іншим, незважаючи на службу в Петрограді, я постійно займався історією Малоросії, завжди палко любив Україну не лише як країну з родючими полями, з прекрасним кліматом, а й зі славною історичною минувиною, з людьми, вся ідеологія яких різниться від московської» [3, с. 14].

Він міг стати для українців дійсним лідером, яким був Маннергейм для фінів, Пілсудський – для поляків, Гіндебург – для німців. Та чи мав можливість

Скоропадський врятувати Українську Державу від занепаду, не керуючись ідеями федерації? Відповісти важко, але якби запорожці на чолі з Олександром Натієвим увійшли до Катеринодара швидше, аніж білогвардійські багнети, Директорія замість повстання спрямувала б сили проти інтервентів у важкий момент «трикутника смерті», видатні офіцери, як-от, П. Болбочан, підтримали б владу гетьмана, керуючись бажанням відстоювати Україну, і протягом ХХ ст. історія української нації розгорталася б за іншим сценарієм.

Але історія визначила по-іншому – українці виявилися вкотре розділеними чотирма державами, Директорія зазнала поразки, талановитих командувачів більшовики замордували в таборах Сандармоху. Парадоксально, але Скоропадський став самостійником тоді, коли перестав бути гетьманом.

Джерела та література

1. Папакін Г. В. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина. Історико-архівні нариси. Київ, 2003. 282 с.
2. Пиріг Р. Гетьманат Павла Скоропадського: комплекс малоросійства правлячої еліти. *Український історичний журнал*. 2003. № 4(571). С. 59–84.
3. Скоропадський П. П. Спогади: кінець 1917 – грудень 1918 / упоряд. І. Гирич. 4-те вид. Київ: Наш Формат, 2023. 456 с.

Коробкіна Тетяна

Ліцей № 35 імені Валентина Шеймана

Краматорської міської ради Донецької області

Вчитель: Бараненко Світлана Михайлівна

УКРАЇНСЬКИЙ ІКАР: ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ СЕРЖА ЛИФАРЯ

Ключові слова: *Серж Лифар, балет, Опера Гарньє, Паризька опера.*

Keywords: *Serge Lifar, ballet, Opera Garnier, Paris Opera.*

Сергій Михайлович Лифар – всесвітньо відомий киянин із глибоким козацьким корінням, відомий митець-реформатор світового балетного театру, майстер європейського хореографічного мистецтва ХХ ст., який тривалий час очолював паризьку балетну трупу у Гранд-Опера. У той час, коли хореограф-віртуоз мріяв поставити свої балети на сценах Москви і Києва, влада СРСР вбачала в С. Лифарі лише емігранта, тому всі згадки про нього викреслювалися радянською владою з енциклопедій і підручників, а його ім'я було стерте з української культури, і лише після проголошення незалежності України повернулося на Батьківщину [5].

Сучасники називали Сержа Лифаря «богом танцю» та «найкращим танцівником Європи». У перші роки своєї слави він воскресив французький балет, довівши до повного розквіту цей вид сценічного мистецтва у Гранд-Опера. Став славою і гордістю Франції, але до останнього подиху мріяв повернутися до рідного Києва. У передсмертній записці, зверненій до коханої дружини, підписався: «Серж із Києва. Українець до кінця» [5].